

Boros László:
A boldog ember és Istene

Ha az emberi életét leglényegében akarjuk megragadni, akkor „boldogságának” kérdést kell fölvetnünk. A boldogság tény, vitathatatlan tény. Mindannyian átéltünk már ilyen fénylő pillanatokat, - hatásukra lényünk áttetszővé vált, áttündökölt rajta valami mélyében rejlő belső forma: az élet zűrzavarából hirtelen kiemelkedett a végső értelem, a beteljesedés, a boldogság. Életünk egyszerre tisztán és tökéletesen állt előttünk. Szent borzongás fogott el. Ilyen hát életemnek lényégi mélyé: ilyen világos, ilyen tiszta, ilyen csordulóan teli és ilyen „más”. Előttünk állt valaki – kétségtelenül „mi magunk”, a létnek ugyanabból a szövetéből, sorsunk égészét hordozva: és mégis, ugyanakkor ez már nemcsak a „mi életünk” volt, hanem valami ajándékba kapott, valami megfoghatatlan. Különös hangulat vett erőt rajtunk. Nem öröm volt, nem is szomorúság, nem volt emelkedett, se nem levert; egyáltalán nem tartozott a többi érzés és kedélyi megmozdulás birodalmába; a tiszta „itt és most” maga, mély begyökerezettségben és magasba ívelő nyitottságban, mindent átváltoztató erejében: a boldogság. Az egész lét belülről vált áttetszővé, kitágult, mindent magába fogadott, rokonnak érezte magát a mindenséggel – de közben „önmaga” maradt, nem oldódott föl, inkább még szilárdabbá vált. A véges lény befejezettnek, azaz tökéletesnek éli meg magát: ez a boldogság. Amit eközben megsejtünk, megértünk és átérzünk, az nem lehet elemző fejtegetés tárgya, mert teljesen magábanálló és nem vezethető vissza lényegesebbre. Maga a tény leírhatatlan, de megcáfолhatatlan is annak,

aki ilyen pillanatokot akár a saját életében átélt, akár egy szeretett ember sorsában észrevett. Ha boldogságunkról beszélni tudnánk, akkor magának a mennyországnak a nyelvét találtuk volna ki. De egyvalamit megkísérelhetünk, és ez lesz itt következő gondolati vállalkozásunk merész tárgya: megnevezhetjük és próbálhatjuk megérteni a boldogságot létrehozni képes alapfeltételeket. Nyolc ilyen van:

Először: a szegénység. A szegénységet kell a boldogság első alapfeltételéül megneveznünk, mert – amennyiben nem csupán anyagi nélkülözés, hanem egzisztenciális magatartás – az életnek egy alapvető döntése megy végbe benne: az ember lemond arról, hogy önmagát, lényegét, énjét azonosítsa azzal, ami „rendelkezésére á11”. „Én” több vagyok mindannál, amim„van”. Az„egzisztencia mértéke” nem az, amit elértünk. Ez a döntés magával hozza az „áttörést a szabadság felé”: Az ember nem hagyja, hogy bármi is szűk korlátai közé zárhassa életét, hogy amit meghódított, az eltorlaszolja előle az ismeretlenbe vivő utat. Több ő, mint mindaz, amit ebben az életben elért, megvalósított, vágyával kergetett, megismert és megszeretett. Életünkben a megoldódott biztonság egzisztenciális érzése tör föl: „Létem lényegét senkisémet veheti el tőlem; szent frisséggel és gondtalansággal tarthatok a mindig nagyobb felé, anélkül, hogy bármi is „leköthetne” magamban, vagy a világban; engedhetem, hogy igénybevegyenek, nyugodtan elidőzhetem a világ szépségénél, de résztvehetek az emberek gondjában-bajában is.” Alapjában véve a „lelki szegénység” a szerető szív nyitottsága: mindegy neki, sok vagy kevés sikerül-e az életében. Már nem a dolgok külső megjelenését, felszínét látja. A lélek fülelőn fordul kifelé, nem tolja előtérbe saját magát, megszabadult önmagától. Legyőzi a szokások, a hétköznapiak, a fáradt eltompulás hatalmát. Elszakad megrögzött beidegzettségétől, belső mozgásának iránya egyre „távolodik” önmagától, nyitott a „más” mindig új jelenlétére. A bensőleg független ember első, szinte „ösztönös” rezdülése: szerény jóakarattal az élet, az események, az emberek iránt, nem pedig birtokbavétel. Ez a teremtettség együttléte a másikkal. Ki tud tartani még akkor is, ha nem viszonzják, ha félreismerik vagy visszautasítják. Ebből a belső eloldódásból fakad a lényegi fordulat a bensőség felé, és az képesít egy új világ megpillantására: Az ember a dolgokat önmagukért akarja, eredeti szentségükben, nem elsősorban azért, hogy „használja” őket; el tud időzni annál, ami előtte van, ami eléje tárul; meg tud állapodni tágranyitott érzékekkel és kitárult lélekkel; nem az övé a világ és mégis mélyebben, bensőségesebben adja magát neki, mint bármi birtokolás lehetővé tenné. Így jön létre „oldott egzisztencia”, szemlélődőképességével és mélyreható tudásával. Az ilyennek az emberek feltárják legtitkosabb valójukat, mert tudják: itt nem használják ki, és nem használják el őket, nem manipulálják, nem kényszerítik a célosság idegen kereteibe, nem tudnak mindenre kádenciát, hanem úgy fogadják el őket, amilyenek, örömeik és bánatuk páratlanságában. Új világ támad az ilyen élet körül, az önátadás benső magatartásából sarjadó világ: a megismételhetetlennek, az otthonosságnak, a megbecsülésnek, a védettségnek a birodalma. „Boldogok a lélekben szegények, mert övék a mennyek országa” (Mt 5,3).

Másodszor: a szomorúság. A sajátmagától való elszakadás tiszta magatartása, a „lelki szegénység” képessé teszi az embert a lényegi együttlétre másokkal. Ez nemcsak a beleélés képességének különleges finomságát jelenti, hanem ezen túlmenően azt, hogy részt tud venni másnak a sorsában. De különösen a szorongatottakhoz, megtörtékhez, megalázottakhoz vonzódik az ilyen ember; olyanokhoz, akik nem képesek szabadulni többé fájdalmas sorsuk súlyától. Minden hátsó szándék nélkül, megilletődött tisztelettel nyílik meg a másik bajának, és

sajátmagában kínál otthont neki. A másik szenvedése előtt benseje elnémul, nem marad más belőle, mint az emberi esendőség mindenestül-való befogadása. Az ő „lakomáján”, együttlétének közösségében elsősorban „szegények, vakok, sánták és bénák” vesznek részt (Lk 14,12-14). Különös nyugalanság keríti hatalmába lelkét; úgy érzi, ki kell törnie a megszokott emberinek birodalmából, hogy neki magának „se legyen semmije, ahová a fejét lehajthatná” (Mt 8,20), – így tud mindig megmaradni a benső készenlétben, megajándékozni közelségével minden szorongatottat. Boldogság számára, hogy nem a magáé többé, hogy résztvesz az emberek kiszolgáltatottságában, hogy leereszkedik a mindennapiba, hogy gazdaggá válik önmaga elajándékozásában. És az az ember, akit így lényegében megragadott a testvér baja, nem tanítói magatartással megy oda a szenvedő emberhez, nem is mint érdektelen segítő, vagy szomorú sajnálkozó, hanem ő maga is a szenvedő ember létének egy darabjává válik. Itt nem pusztán testvéri segítőkészség, vagy társadalmi jótevénytudás dolgozik. Persze mindez „is” meglehet, meg is kell lennie, ha a segítő szív használhatónak akar bizonyulni. De az alapvető magatartás mélyebben keresendő: önmagunk kiüresítésében, a szeretetnek abban a „többletében”, amely rávesz bennünket, hogy engedjük rávetődni saját életünkre a szenvedés sötétjének homályát. Kitartani a másik ember mellett kiúttalan sorsában, hosszú ideig elviselni a másik szegényes életét, közösséget vállalni egy megtört ember kimerítő lealacsonyodásával, nem érzéltettségéből vagy megindulásból, hanem érzületté vált magatartásból: erről a szomorúságról van szó, ez vesz körül sötétségével minden önzetlenül szerető lelket az emberi sors csupasz, terméketlen, kiszolgáltatott, otthontalan, szenvedéstől és haláltól fenyegetett világában. Az ilyen szomorúság benső vigasztalansága kiszívhatja, sivárrá és üressé teheti az életet; bizonytalan, aggodalmaktól gyötört, fáradt lesz tőle az ember. És mégis mindig újból összeszedi magát, megint csak odaáll a másik mellé, még akkor is, ha már nem értik meg. Ez az ilyen egzisztencia lényeges tette: kiszolgáltatja magát a világ szomorúságának. A döntő, és magának az emberségnek a megértésére nézve igen jelentős tapasztalat azonban eközben a következő: Lassan-lassan, a hűség és a kitartás hosszú folyamatában, az ilyen emberben valami belső mag alakul ki, amely nem hozzáférhető többé az esetleges hangulatoknak, a felületes bizonyítékoknak és a látszólagos elidegenedésnek. Ott, ebben a középpontban a lét új dimenziója jön létre, amely a vigasztalást lényegében hordja: annak boldogsága, hogy nem vagyunk többé a magunké, hogy elvétettünk önmagunktól, hogy bensőleg odaadtuk magunkat. Az ilyen emberek lényegileg már titokzatos módon „odaát” időznek, onnét árad beléjük mindig új erő arra, hogy higgadt nyugalommal, színlelés és önsajnálát nélkül hagyják elhasználni magukat. Már „eltűntek” ebből a világból, csak belső nagyságuk „nyomait” regisztráljuk vigaszra talált sorsunkon. „Boldogok a szomorkodók, mert vigasztalást nyernek” (Mt 5,4).

Harmadszor: a szelídség. Ha becsületesen éljük az egzisztenciális önzetlenség örvendező készségét (lelki szegénység), akkor azzá az elszánássá alakul, hogy megnyíljunk a világ szenvedésének (szomorúság). Ezáltal új mag képződik az emberben, az élet iránti előkelőség szilárdan megalapozott magatartása. A szilárdságnak ezt a sajátos fajtáját a világ ellenkezésében és zűrzavarában nevezzük „a gyöngédségre való bátorságnak”, azaz szelídségnek (német: Sanftmut). Nem a gyöngék erénye ez, hanem a bensőleg nagyoké, a kiemelkedőké. Ezeknek nincs szükségük rá, hogy „rosszért rosszal fizessenek”, vagy visszaüssenek. De ez még csak negatív meghatározása a szelídségnek. A pozitív oldala: alapvető odahajlás a zilált teremtményhez, – különös-éppen azokhoz, akik őt magát fenyegetik. Persze a szelídség más formákban is megnyilvánul: mint tartózkodás, mindenféle kényszerről való lemondás, mint a fontoskodás hiánya, a tekintet és a megismerés nyugalma, a beszéd

finomsága és a másik iránti érzékeny tapintat a találkozásban. De teljes nagyságában az „ellenségszeretetben” érvényesül, itt éri el szinte az emberileg elérhetőnek határát, és azért itt mutatkozik meg egészen tisztán. Nem gyáva kiegyezést jelent ez azzal, aminek nem kellene és nem lenne szabad léteznie; nem is azt, hogy az ember nem akar többet síkraszállni az igazságért és igazságosságért; és végül azt sem, hogy már nem akarja megvédeni a gonosz támadásától az értékeset, szeretetreméltót, azt, ami él. Tehát nem a határok elkenése és az ellentétek kimagyarázása. Az ellenségszeretet inkább valami magától értetődő, cseppet sem mesterkélt dolog, minden szerető szív eleve adott indulata: „Számomra nem vagy ellenség, legalábbis bensődben nem. Akármennyi ellentét és különbözőség választ is el, és ha talán védekezem is az ellenem irányuló jogtalanság ellen, nem ellenségeskedésből történik. Nem akarok legyőzni, megalázni, egyáltalán nem akarok neked fájdalmat okozni. Azt sem akarom, hogy nekem legyen igazam, ne neked; nem gyűlöllek, sőt úgy érzem, éppen neked van a legnagyobb szükséged szeretetemre, hiszen annyi minden választ el különben bennünket.” Ha nem tudjuk ellenségünk személyét ilyen alapvetően belefoglalni szerető vonzódásunkba, akkor nem juthatunk el arra a nyugodt összeszedettségre, amely a boldogság egyik előfeltétele. Lelkünket megmérgezik a gyűlölködő és elutasító gondolatok, érzelmek, tervek, megfosztanak legbensőbb önmagunktól. Tudatunk nem tud felszabadulni, e negatív hatások alatt önmagából kivetkőzik és dologiságba silányul, rabszolgájává lesz a gyűlölt embernek, sőt magának a gyűlölködésnek. Zuhanhat-e sötétebb romlásba az ember? Amennyiben és ameddig megmarad ebben az állapotban, nem mondhat nyugodtan a magáénak semmit, nem vehet fel magába gondtalanul semmit, nem tudja teljesen odaadni magát semmi szépségnek, semmi igazságnak, semmi szívet-betöltő szeretetnek. Nem tud többé a föld közelébe kerülni, nem lehet „örökös”. Ezzel szemben az ellenségszeretet a lét legnagyobb szabadságnyilatkozata; abban mutatkozik meg a tudat maradéktalan világfölénye, uralkodó nagysága. Ilyen emberrel érintkezni az elképzelhető legnagyobb jótétemény. Mondhatni ez a feladata közöttünk: hogy ne gyűlöljön. Sodró hatalma van az emberek szívében, mert ez a hatalom egészen bensőséges, csupa vonzóerő, csupa jószág. Az ilyen ember lehet igazán „a lelkek pásztora”, sőt „a lét pásztora”: az emberek önkéntelenül is nála keresnek menedéket; maga a lét feltárul előtte, fesztelenül, nyugodtan: ilyen embernél nem éri bántalom. „Boldogok a szelídek, mert ők öröklik a földet” (Mt 5,5).

Negyedszer: a vágy. Ha az ember független, nyitott és mindenhez készséges szeretettel fordul, akkor benne és körülötte létrejön a „helyes” világ, a szilárd alapjait önmagában bíró „otthon-nyújtás”, az egzisztencia olyan birodalma, ahol minden a maga helyén van. Az ilyen ember lelkében békés tanyára találnak a teremtmények. Ott, őnála, őbenne csakugyan szabad térben élhetünk; egészen őszinték lehetünk, nem kell szégyellnünk, vagy álcáznunk magunkat; egészen kimutathatjuk jószágunkat, anélkül, hogy kihasználnának és kifosztanának; egészen olyanok lehetünk, amilyenek vagyunk, egyszeri sorsunkban, saját énünk kialakult egységében, anélkül, hogy félreértenének, anélkül, hogy ennek a benső egységnek erőszakos kezelését, szétrombolását kellene átélnünk; feltárhatjuk belső gazdagságunkat, „szépek” lehetünk anélkül, hogy irigységet, mohó vágyat keltenénk, vagy kiszolgáltatnánk magunkat a nevetségessé válásnak. Egyszerűen: lehetünk: igazán, jóságosan, egyszerien, szépen, és ebben megtalálhatjuk maradéktalan kielégülésünket. A „megotthonosodásnak” az az állapota ez, amelyet Izaiás jellemez a következő „leírhatatlan leírással”: „Együtt lakik majd akkor a farkas a bárányal, s a párduc együtt tanyázik a gödölyével. Borjú és oroszlánkölyök együtt legel, egy kisiú őrizheti őket. A tehén az anyamedve mellé szegődik, együtt fekszenek kölykeik; szalmát

eszik az oroszlán, akárcsak az ökör. A csecsemő ott játszadozik a vipera lyukánál, s az áspiskígyó üregébe dugja kezét az anyatejtől elválasztott gyermek. Nem ártanak és nem okoznak romlást sehol szent hegyemen. Mert eltölti a földet Jahve ismerete, mint ahogy a vizek betöltik a tengert” (Iz 11,6-9). Ennek a költeménynek a hitelessége egyszerre van abban, amit ábrázol: a béke, a bővelkedés, a szépség, a tisztaság – és a kifejezések képtelenségében, a képek összeegyeztethetetlen ellenkezésében. A dolgok „helyes rendje”, az otthonos lét: vágyakozásunk legszebb és legelérhetetlenebb tárgya. Az „igazságosság” (szedek) nem valóság; mindig csak előttünk lebegő ideál. Időnként különösen önzetlen, nyílt és szelíd emberekbe sűrűsödik, vagy rajtuk túlmenően csoportokba, közösségekbe – egyszerűen olyan emberekbe, akik vágyakoznak a világ ilyen „állapota” után. Maga ez a vágy ígéret gyanánt hordozza teljeseését. Van az emberiség történelmének egy mély „golfáramlata”: a vágyakozók „mozgása”. Nincstelenek, akik tudják, hogy reménytelenül szegények, éhesek, szűkölködők, mindennap, mindenben, amit csak tesznek; kisemberek, akiknek mégis örök vágya marad a kiteljesedés; és ha hiába is volt annyi évi vágyakozás, annyi áldozathozatal, szívük annyi hulló vére, ha mindig, mindig csak csalódtak, rászedték, meghazudtolták őket, akkor sem képesek felhagynia reménykedéssel. Miért? Mert az emberi vágyakozás lényeges alkotójegye a vágnak magának a belső evidenciája, ami jelenvalóvá teszi a beteljesedést, azt, amire vágyunk. Az „elérhetetlen elérhetőségének” ez a belső evidenciája láttatja be közvetlenül a kijelentés igazságát: „Boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák az igazságosságot, mert ők kielégülnek” (Mt 5,6).

Ötödször: az irgalmasság. Aki teli van vágygal, csillapíthatatlan kívánczósággal a nagyság után, az éppen a szenvedőkkel érzi szolidárisnak magát: az élet sorsszerű kitagadottjaival - nem leereszkedésből, hanem az egyforma emberi nyomorúság lényegi rokonságából. Mondhatni „titkos szövetség” áll fenn minden becsületesen szenvedő ember között, az „álarcot nem viselők” sorsközössége: az éhezőké, a szomorúaké, a szomjazóké, a hajszoltaké és üldözötteké. Nem azoké, akik a szegénységből, nyomorból és éhségből erényt csinálnak, jámborul beérik vele, tetszelegnek benne és mutogatják; azoké sem, akik ürességüket ügyesen tudják telinek álcázni, akik járatosak abban, hogy betegségüket egészségnek magyarázzák, akik éhségüket kielégültség képébe öltöztetik. Sem pedig azoké, akik álarcosan szaladgálnak, amögé rejtve eltorzult, tépett arcukat. Álarccal senkisé is lehet boldog. A boldogság ösztöne felsikolt bennünk, ha éhesek vagyunk, és enni kér; szomjazó valónk italt kíván; mezítelen életünk fázik és ruhára sóvárog; az idegen keresi az ajtót, amely kinyílik előtte; a rab szabadulásról álmodik; a beteg egészséget, a tévelygő hazát remél; a tudatlan érzi korlátait és világosság után vágyakozik; a kételkedő elmegy a barátjához és tőle kér tanácsot; a szomorkodó vigasztalásra áhítozik; a jogtalanság igazságosság után kiált; a sértő bocsánatban reménykedik; és az egész élet, még a halottak is, szerető baráti közelségünket várják állhatatosan. Már most aki még sohasem volt éhes, beteg, idegen, üres, elhagyatott és reménytelenül magányos, megértheti-e az emberiségnek ezt a sok baját, nyújthat-e otthont nekik bensejében? Aligha. Valószínűleg nagyon ünnepélyesen és jószágon fordul a sokféle nyomorúság felé, magára akarja venni és a többiekért hordozni. De képtelen rá! Nem tud elmenni a végsőig. Odáig, ahol a szenvedés értelmetlenné válik. Az én szenvedésemet, az én bűnömet, az én elveszettségemet senkisé is veheti le rólam. Ezek nem árucikkek. Mint ahogy senkisé is veheti át tőlem a születésemet vagy a haláloamat, éppúgy az elesettségemet sem. De ha szomorú vagyok és mindent egészen kilátástalannak érzek, odaülhet mellém valaki, aki maga is átélte a szenvedő lét teljes értelmetlenségét. Mellém ülhet – egyetlen szó nélkül. Akkor

meg fogom érezni, hogy a barátom: tenni ugyan semmit sem tud értem, de velem szomorkodik – és nem leszek többé egyedül bánatomban. Ez talán meg fog vigasztalni. Hiszen ez a melléműlés tökéletesen értelmetlen, kivéve, ha ez az ember a barátom. Nincs erre más magyarázat. Ketten egygyé forrtunk, de másképpen nem tudja ezt megmondani. Nem talál feleletet és magyarázatot, de nem hord álarcot. Az álarc nélkülieknek ebbe a közösségébe kell alászállnia a megváltás Istenének, ha át akarja élni szenvedésünket, ha a barátunk akar lenni, a reménytelenül kicsinyek barátja. Leül mellénk, ő maga is kimerülve, üresen, éhesen, halálraszántan és Istentől elhagyottan. De ezt csak azok veszik észre, akikben megvan a bátorság, hogy az elveszett világhoz számítsák magukat, és akik maguk is le tudnak ülni minden elveszett mellé, baráti szívvel. Ezek az irgalmasok majd észre tudják venni Isten irgalmasságát. A többiek egyáltalán föl sem figyelnek rá, a jelentéktelen kis emberre az ő isteni vágyával: „Boldogok az irgalmasok, mert irgalmasságot találnak” (Mt 5,7).

Hatodszor: a tisztaszívűség. Idáig a boldog ember belső képét próbáltuk megfesteni, vizsgálva az emberi öröm középponti elemét, mind szélesebb kiterjedésében: azt, amikor az ember nem önmagáé. A bensejében szegény ember nyitott lelkülettel közeledik a dolgok, események és emberek felé; hagyja, hogy az embersors mindenestül igénybevegye, egészen a legmélyebb szomorúság szakadékáig; senkit sem rekeszt ki vonzalmából és ellenségéhez is szelíd; virrasztó vágya túljuttatja minden kicsinyes nyomorúságon, egy rendjén lévő világ fölséges ígéretéig; szeretné, hogy barátai, a szorongatottak és gyötrődők is résztvegyenek valamiképpen boldogságában, az indulás örömében, és ezért enyhíteni próbálja szenvedésüket önzetlen jelenlétével. Érezzük, hogyan jön létre itt a létezésnek egy újfajta módja: az ember elszakad önmagától, és éppen így lesz önmaga. Valami tiszta, szűzi áll előttünk a maga öntudatlanságában, a tisztaság embere, az áttetsző lét, a transzparens élet. Lassanként eltűnik az életéből minden félenkség, görcs, neheztelés és alakoskodás (a valóság eltorzítása), és kialakul benne a „derű” létformája: öröm és béke kezd uralkodni lelkében, kibontakozik a nagylelkűség, tágszívűség, béketűrés, egyszerű testvériesség. A dolgok körülötte nyugodttá és „tisztává” válnak, maga a lét „bizalmas” jelleget ölt. Titokzatos erő sugárzik ki a tisztákból. Nem valami megrázó, varázserejével lenyűgöző hatalom; nem az óriás hegyek vagy viharzó tengerek nagyszerűsége. A világosság, az átlátszóság ereje ez, egy ragyogó nap, vagy egy önmagában tökéletes forma világító szépsége. Az önmagával harmonizáló lét: a szépség ereje, amely semmit sem akar tőlünk, nem erőszakolja ránk magát, ideadja mindenét, amije van, és ez boldoggá teszi. Mégis jobban megragad minket bensőleg a tiszta lét tanúsága, mint a világ minden hatalma. Olyan boldogság sugárzóereje működik itt, amely önmagával nem gondolva, másokért él; minden kettősség nélküli, tiszta lény. És ha nekünk adja magát, megrendülünk, olyan teljes és föltétlen ez az odaadás. Szinte szeretnénk odakiáltani: „Nem, ezt nem teheted meg; én nem vagyok méltó az odaadásodra!” És mégis megtörténik, egyszerűen, magától értetődően, mint ahogyan egy virág, egy váza, vagy egy fa formája átmintázódik ránk, s eközben mégis tiszta és érintetlen marad. Ilyen emberek az igazságot képviselik számunkra; a velük való találkozás életünk egyik legnagyobb kegyelme. Nyitottságuk és tiszta odaadásuk a bizonyosság számunkra, hogy valamiképpen rajtunk keresztül az örökkévalóságba látnak, abba az abszolút Létbe, amely belénk sűrűsödik. Istent látják már, és vele vannak a világ minden szegényes dolga közepett. „Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent” (Mt 5,8).

Hetedszer: a békeszerzés. Ezekben az emberekből valami sajátos teremtetőerő működik. „Alapítanak”, vagyis kegyelmi, szent művet hoznak létre világunkban. Lényeges művük: a béke.

Tehát feltűnés nélküli mű: nem új elemeket hoz elő a létből, nem új gondolatokat, új ösztönzéseket teremt. A már meglévővel foglalkozik, azt hozza helyes rendbe. Alázatos tett ez, szinte mindenki megfélemez rőla, vagy később majd önmagának tulajdonítja. Tartózkodó tett is: a békeszerző észrevétlen marad; halálos indulatokat fog fel és nyugtat el, engedi, hogy az érzelmek összeütközzenek és így megszabaduljanak villamos töltésüktől, utat és kiutat keres, az érdekeltek mellett marad, sokáig, ha úgy kell. Csak az igazságba szilárdan belegyökerezett ember tud békét szerezni sértés és egyben megalkuvás nélkül. Az igazságnak mindenki számára meg kell születnie az ellentétekből; a békeszerző csak mellettük áll, és ha a szülés megtörtént, visszahúzódik. A mű pedig ott áll világító magátólértetődésében, és mindenki azt hiszi: én tettem ezt. Az önzetlen szeretet egyik legnehezebb műve ez. Az embernek egészen bele kell merülnie közben a feldúlt másíkba, hogy teljesen vele lehessen. Ugyanakkor azonban meg kell őriznie benső tisztaságát, szilárdnak, szerénynek, nyugodtnak kell maradnia. Békét hozni egy széthulló lélekbe: ezt csak az teheti meg, aki bensejében megtalálta a békét, vagy akinek az élete a béke keresése. És ez a béke majdnem mindig csak egy pillanatra sikerül. A fáradtságosan létrehozott harmónia máris széteséssel fenyeget. Ezért abban az emberben, aki békét tud sugározni, mintha Isten maga működne, ő lenne jelen közöttünk. A „békesség Istene” (2Kor 13,11), akinek „úgy tetszett, hogy benne (Krisztusban) lakjék az egész teljesség, s hogy általa békítsen ki magával mindent a földön és a mennyben, minthogy ő a kereszten vérével békességet szerzett” (Kol 1,20). Így sűrűsödik a békeszerző köré az, ami világunkban Krisztushoz hasonló, a hasonlatosság az Isten Fiával, aki „a mi békénk” (Ef 2,14). Csakugyan Isten fiai ők a világban, és életük maga már bizonyítéka Krisztus létének és alakjának. Elég tanúja lenni érzületüknek, hogy távolról megsejtsük magát Krisztust, sőt „keresztjének véré” is: „Boldogok a békeszerzők, mert Isten fiainak fognak hivatni” (Mt 5,9).

Nyolcadszor: a szenvedés. Az eddigiekben egészen közel került hozzánk a boldog ember alakja, úgylígy evidenciája hatalmába ejtett. Ugyanakkor azt is meg kellett sejtenuk, milyen veszélyeztetett az ilyen egzisztencia, milyen tehetetlenül kiszolgáltatott az emberi szenvedésnek. A boldog ember immanens szenvedést hord magában, magának boldogságának a keresztjét. Mert nincsen nagyobb fájdalom, mint maradéktalanul magunkban hordozni a boldogságot, és egyszersmind kiszolgáltatva lenni az elveszett embervoltnak, sőt önmagunkban egyesíteni mind a kettőt: boldogságot és elveszettséget. Ez a kettő nem kívülről van kiszabva a boldog emberre, hanem már eleve adva van boldogságával együtt. Hiszen ez a boldogság éppen abban áll, hogy beleáll az elveszettek körébe, maradéktalan becsületességgel osztozik sorsukban, hogy így igazságosságot hozzon létre a világban. „Helyes világnak” kell létrejönnie benne, olyan birodalomnak, amelyben minden egyidejűleg otthont talál, boldog békében együtt élhet egymással, olyan világnak, mint Izaiás imént idézett eszkatológikus látomása festi: a gyermek az áspiskígyóval játszik, borjú és oroszlánkölyök együtt legel, a kecskegida ott fekszik a párdúc mellett. Ez a jó ember lelkének állapota. Nem varázslat árán jön létre, hanem emberkéz építi föl, emberlélek szenvedí át, emberhűség tart ki benne. Ezért a jó ember mindannyiunkhoz közel áll bensőséges barátsággal, mégis mindnyájunktól teljesen idegen, visszavonult előlünk egy csak sejtett, de mélyében kimeríthetetlen szenvedés birodalmába. Ha a teológia legalább jelzésszerűen meg akarja érteni Krisztus létét, akkor egészen szorosan egymás mellé állít két alapfogalmat, és azt mondja: Krisztus olyan ember volt, aki teljességgel Isten „visio beatifica”-jában (boldogító szemléletében) élt, ugyanakkor pedig végrehajtotta a létnek azt a kockázatos kalandját, amelyet a „descensus ad infernos” (pokolraszállás) névvel illetünk. Ugyanaz az „én” ujjongott benne Isten boldog közelségében, és

ugyanakkor kimondhatta: „halálosan szomorú a lelkem” (Mt 26,38). Csak ez a két ellentétes élmény „tágította ki” annyira Krisztus lelkét, hogy az egész teremtés „szélességét és hosszúságát, magasságát és mélységét” (Ef 3,18) magába tudta venni, és így lett a Minden beteljesedésévé, a világ új birodalmának fejedelmévé: „Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert ők a mennyek országa” (Mt 5,10). A boldogság azt jelenti, hogy valaki mindezt elviseli, maradéktalanul nyitott a Titok felé, és közben gyökerei benne maradnak az emberség elveszett mélyeiben.

Becsületesen megkérdeztük szívünket az emberi boldogság felől. Nem felszínes kívánczóságainkat, vagy a dolgok látszata után kapó vágyainkat, hanem a tökéletes emberségnek azokat a mély sejtelmeit bennünk, amelyeket annyiszor elárulunk, de soha igazán felejtetni nem tudunk. Ez „az” ember. A boldog embernek ezekből a mély emberi sejtésekből fölmerülő alakja tökéletesen megegyezik a boldogságnak azzal a lényegi leírásával, amelyet maga Krisztus adott nekünk „boldogságaiban”. Gyakran úgy állítják be ezeket, mint valami teljesen újat, értelemelleneset, paradoxot, emberileg föl nem foghatót; éppen ez lenne bennük az „isteni”. Aki így beszél, az nemcsak könnyelmű, de azt is igazolja, hogy ugyancsak keveset tud az emberlét mélységeiről. A „boldogságok”-ban semmi új nincs, ami kiforgatna magunkból; minden teljesen emberi bennünk, megfelel az emberlét alapvető vágyának, a legkisebb részletekben is. Nem kellene torzképet csinálnunk az emberiből, hogy felületesen, felszínesen kiemelhessük Krisztus üzenetének meglepő nagyságát. Az emberi élet éppen elég nagy, végtelenül fölébe emelkedik magának az embernek. Aki maradéktalan becsületességgel embermádra gondolkodik, mindig már magát Krisztust fogja fel. Nem az a meglepő, hogy az ember ilyen tud gondolni, megsejteni, óhajtani, hanem az, hogy egy embernek csakugyan sikerült mindezt a vágyat és sejtést önmagában egyesíteni és megvalósítani, hogy élt közöttünk egy ember, akinek az életében mindez egyszeriben „rendben volt”. Ez volt az atyák lenyűgöző újdonságélménye: Krisztusban az új maga Krisztus; nem új ígéreteket hozott, hanem maradéktalanul beteljesítette az ígéreteket. Ő a mi létünk Ámen-je.

A jelzett gondolkodási elemek összefoglalásával tehát következőképpen fogalmazhatjuk meg a keresztény antropológia egyik meghatározását: Az ember az a lény, aki a boldogságra vivő útját szegénységgel, szomorúsággal, szelídséggel, vágygal, irgalmassággal, tisztasággal, békeszerzéssel és szenvedéssel találhatja meg, és ebben megsejti a lényében hordozott ígérek örök teljesedését.

Ha becsületesen hiszünk abban, hogy Krisztus valósága embervoltunk beteljesedése, és ha ezt a hitet szolid gondolkodással bekebelezünk filozófiánkba, akkor föl kellene tudnunk vázolni az ember képét a hegyibeszéd, vagyis Krisztus „alapvető antropológiája” alapján. Ott Krisztus valóban megmondta nekünk, hogyan képzei el az embert. Érthetetlen, miért vallott itt olyan messzemenően kudarcot a keresztény antropológia, miért nem merészelte filozófiájába fölszívni a hegyibeszédből származó gondolkodói ösztönzéseket. Ebben az értelemben azt állíthatjuk, hogy az ember – Alexis Carrel könyvének egy kicsit feltűnésre pályázó, de magát a tényt szem előtt tartó címével élve – még mindig „ismeretlen lény”, és mindaddig az marad, míg megfontolásának irányában nem tér radikálisan Krisztus felé. Ismert patológus jelenség az amnézia; a háborúval kapcsolatban nem ritkán előfordult. Itt él egy ember, teszi ezt meg azt, de elfelejtette, hogy kicsoda. Ezzel életéből hiányzik a középpont, az egység. Valami hasonló történt a keresztény emberképpel, csak hogy szörnyűséges mértékben. A keresztény ember

mintha elfelejtette volna a nevét, mert hiszen neve magának Krisztusnak a nevébe ágyazódott. Nem feledhetjük el Krisztus nevét úgy, hogy ugyanakkor tudatában maradunk saját nevünknek, saját életutunknak, életünk értelmének. Eljött az ideje annak, hogy a keresztény antropológia a keresztény tapasztalat egészéből kiindulva és teljességét átfogva gondolkodjék, a páli szavak értelmében: „Minden a tiétek, ti pedig Krisztuséi vagytok” (1Kor 3,23).

Forrás: Szolgálat 1973. Kisboldogasszony (19) pp. 83-93